

կը տանին, աւարն է եռոտանիներ եւ ոտք մը Մուսքին աջ կողմը պատկեր մը կայ կովի՝ հորթի մը կաթ տուող, եւ 'ի ճակատին դրուած են պղնձեայ երկու մեծ անօթներ կամ « ծովեր »՝ քառօթեան ջուր պարունակող, այս անօթները դրուած են ցուլի ոտքերու եռոտանիներու վրայ, Լեմբոջ տաճարն իւր շրջապատներովը կը մասնէ առաքական ազդեցութիւնը, ինչպէս եւ Վանայ պղնձեայ արեգակնային սկաւառակն ու մարդագլուխ թեւաւոր պղնձեայ ցուլերն զորս Սըր Լայարդ Վանէն ձեռք բերաւ եւ որ զարդիս Բրիտանական Թանգարանը կը պահուին:

Թրգմ. Օ. Յ. ՃԷԼՍԼԻ

×

ՃԱՆՆԱԿԱՐԿՈՐԴԻՐԻՄ

Ի ՍԱՅՐՍ՝ ԼԻՔԱՆԱՆՈՒ

Որքան քաղցր է ճանապարհորդի մը իր այցելած անդերունը բնու իմուն հմայքները եւ մարդկային հանճարոյն հին եւ նոր ճարտարադրութիւնը, նոյնքան եւ աւելի քաղցր է հաղորդել զանոնք՝ իր մերձատրաց մանրամասն պատմութեամբ, մանաւանդ՝ Լիբանանու (1) պէս երկրի մը, զոր թրեւ թիպար դեղեցկութիւն յիշած են միշտ սուրբ Գիրք՝ ընդ հանրապէս իր մոգիչ տեսարաններուն համար: Եւ արաբացի բանաստեղծ մ'ալ գովելով անոր կլիմայն կ'ըսէ. « իր զլիւռն վրայ կը կրէ ձմեռ, ուսերուն վրայ՝ գարուն, ծոցին մէջ՝ աշուն, մինչ ամառը կը ննջէ իր օտից ներքեւ »: Մեր ամենէն աւելի մերձաւորներն մեր ազգայնիկներն ըլլալով՝ յետագայ նկարագրով պիտի զանանք մերովսանն ժրագիկ Գանել զանոնք այն ատենուն վրայ՝ զորս վայելցին մեր աչքերը Քիչաբուէն, մինչեւ Լիբանանու մայրերը ճամբորդած ատեններս:

1) Լիբանան երբայցերէն « Լապան » սպիտակ բառէն յտառի (եկած) է իւր քառաձուռ գոցէ ճերմակ կաւաքարին՝ ուսկից կաղմեալ է Լիբանանու լիբանքի տարող զանգագոյնը:

Սակայն հարկ կը համարինք նախ մեր այցելած երկրին աշխարհա-
գրական, քաղաքային եւ տնտեսական վիճակին, ժողովրդեան բարուց
եւ տոհմային սովորութեանց վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը տալու Եւ-
րոստայամ Լիրանանու սահմանն է Միջերկրականի արեւելեան եղբարաց
երկարութեան վրայ Սուր (1) եւ Տրապօլիս, լայնութիւնը կը հասնի
մինչեւ Լիրանանու առաջին լեռնաշղթայի փաղառութեամբ, ընդ ամենը
3100 մղոն տարածութիւն կը բաժանուի 8 գաւառակներու, Շաֆ, Մէթին,
Ջահէ, Քէսրուան, Բաթրուն, Քիւրէ, Տէր-էլ-Ղամար եւ Ճէզիրն Իւրա-
քանչիւրը կը կառավարուի մասնաւոր կուսակալի մը ձեռք ընդհանուր
կառավարչին իշխանութեան ներքեւ, որուն աթոռն է ձմեռը ի Պապ-
տա, իսկ ամառը ի Պէյթէտաին (2), ինչպէս նաեւ միւս կուսակալներն
ալ երկու Աթոռ ունին ձմեռնային եւ ամառնային:

Լիրանանու բնակիչն է 487000: Մայրաքաղաքն է Տէր-էլ-Ղամար:
Տիրող տարրը Մարոնի է, որմէ զատ կան նաեւ Յոյն կաթողիկէ, Յոյն
ոչ կաթողիկէ, Տիւրքի, Միւթէլէլի, Իսլամ եւ Հրէայ: Ամենէն սակա-
ւածիւր Հայ Հոռմէականն է, հազիւ 15 տուն կը կազմէ ի Ճիւնիա
Քէսրուանի մէջ, որոնց մէջ երեւելի են Մանուկեան եղբարք որ սեղա-
նաւորութեամբ կը չքաղին, նոյնչափ եւ աւելի ալ Տրապօլսոյ մօտ ի
գիւղն Ըզդարթա փը գտնուի, եւ գժբաղդարար երկուքն ալ ոչ եկեղեցի
ունին եւ ոչ դպրոց, եւ հայերէն խօսիլ երբեք չեն գիտեր: Ունին սա-
կայն կրկին վանք, Վերափոխում Ս. Աստուածածնի ի Պրումար (3) եւ
Ս. Անտոն ի Պէյթէտա (4), որոնց առաջինը մինչեւ 1866 Կիլիկիոյ
կաթողիկոսաց Աթոռ եղած է (*), այժմ է միայն Կաթողիկոսական կղերա-
նոց, Ճիւնիա յառաջադէմ դիւղաքաղաք մըն է զետեղեալ ծովախորշի մը
մէջ նաւահանգստի շատ յարմար եթէ քաղաքական արգելքները վեր-
նան, որուն համար շատ կ'աշխատի ժողովուրդը:

1860-ի տխուր դէպքէն ետքը Լիրանան՝ առատաձեռնութեամբ Օս-
մանեան Վեհափառ Կայսերաց՝ առանձնաշնորհաւ գաւառ եղած է, որմէ
ի բաց առնուած են Պէյրութ եւ Սայտա (5), ինչպէս նաեւ Սուր եւ
Տրապօլիս երկու օսմանազիւի քաղաքները, որ Օսմանեան Կայսերու-
թեան անմիջական իշխանութենէ կը կախուին: Վերոյիշեալ թուակա-
նէն տարի մ'ետքը կնքուած միջազգային դաշնագրի մը համաձայն իր
կառավարիչնէրը միշտ պէտք է օտարազգի եւ կաթողիկէ ըլլան, ըստ
որում երկրին բնակչաց մեծ մասը կաթողիկէ կրօնքը կը դաւանի, եւ

(1) Հին անունը Տիւրոս:

(2) Արաբերէն կը նշանակէ Տուն Եղեմայ:

(3) » » » Տեղի փողահարաց:

(4) Ասորերէն » » Տուն քրքմատանաց:

(5) Հին անունը Սիգան:

(*) Հայ Հոռմէական Կաթողիկոսաց Աթոռ (Ե, ի.)

կ'ընտրուին Օսմանեան Վեհափառ Կայսրէն Սերոպական դեսպանաց ներկայացուցած ընտրելիներէն 5 տարուան համար միայն, որոնք կը կառավարեն երկիրը վարչական ժողովի մը խորհրդակցութեամբ, այլ վերընտրելի են ժողովրդեան խնդրանօք եւ Կայսեր հաւանութեամբ, սակայն 10 տարի ետքը անպատճառ պէտք է փոխուին: Մինչեւ հիմա 6 կառավարիչ ունեցած է, Տալութ, Ֆրանքօ, Վատսա, Ռիւսթէմ, Նաուս եւ Մուզզաֆէր բաշաները, որոնց առաջինն է հայ, որուն ժամանակը հաստատուած օրինօք կը վարի ցարդ այս առանձնաշնորհալ, դաւաճոր, Հողային եւ անհատական տուրքէ դատ ուրիշ տուրք չունի, կը պահէ 1000 ոստիկան զինուոր կամաւոր, որոնց շնորհիւ կատարեալ ապահովութիւն կենաց եւ ընչից կը տիրէ ամեն կողմ: Դեռատի աղջիկներ եւ մանկամարդ կիներ մէն միայնակ լեռներու գլուխները եւ ձորերու խորերը կը շրջին աներկիւղ:

Լիրանանու երկիրն ընդհանրապէս լեռնային է, քարոտ, ժայռոտ, մանաւանդ Քէսրուանու գաւառակը, կարծես թէ բնութիւնը բոլոր աշխարհ մողեր եւ քարերը հոն թափեր է: Հանդերձ այսու ժողովուրդը՝ հակառակ երկրին հողագործութեան անյարմար դրից՝ անձանձրոյթ աշխատութեամբ կրցած է թթնւոյ մշակութիւնը ձեռք բերել եւ չերամբուծուած մէջ յառաջագէմ հանդիսանալ, մինչեւ անգամ Սերոպիոյ երկրագործական թերթերու վրայ իր անունը կը յիշուի: Արհեստից մասին բաւական յաջող է, մանաւանդ ոստայնանկութեան մէջ: Նշանաւոր է Զուգի մետաքսիոյ եւ ոսկեթիւ կիտումները, Էրիկ մարդիկ մեծ մասամբ տակաւին երկայնագիծ են, ինչպէս երբեմն մեր պապերը կը հագնէին, իսկ կանայք հառարակօրէն եւրոպական ձեւով կը դրենուն: Կոնստանդնուսի հետեւող են եւ անուշաբոյր իւզերով օծուիլը շատ կը սիրեն: Սեղանի վրայ եւ կերակրոց մէջ այլ եւ այլ ջեռուցիչ համեմուրու գործածութիւնը սովորական է իրենց, եւ չէ տարօրինակ հոմ միտուտելը:

Գալով անոնց կրօնական զգացմանց՝ կարի բարեպաշտ են Յանցառ է հոն անսել անձ մը որ եկեղեցւոյ մը քովէն անցնի առանց անոր որմը համբուրելու, եւ կամ անոր սեմին վրայ ձուներ դնելով՝ առանց կարճատաւ աղօթք մ'ընելու մեկնի: Կիրակի օրերը մէկ լեռնէն միւս լեռը եկեղեցի երթալու երբէք չեն ձուլանար: Առանձինն նշանակութեան արժանի է նաեւ հետեւեալը: Երբ ուղին սուրբի մը եւ կամ Աստուածամօր ուխտ ընել, գիրով եւ կամ ժապաւէնով նիշ մը կը դնեն քարի մը կտորին վրայ, եւ զայն անոնց խորաւ լն հերքեւ աւանդ կը ձգեն, եւ եթէ ուխտերն ին կառարուի, նոյն քարին ծանրութեամբ մօմ, ձէթ եւ կամ խունկ կ'ընծային: Ունին եւս երբայական եւ կամ հեթանոսական սովորութիւններ, ննջիցեալի սնարը սրտառուչ արտասանութիւններ կ'ընեն եւ կամ ողբական նուագներ կ'երգեն լալականաց արտասուքը:

շարժելու համար, եւ անոր ազգականաց եւ քարեկամաց խումբը, որ տակաւ կը ստուարանայ, մինչեւ յուղարկաւորութեան ժամանակ փողոցները կը չրջի պարադիւխի մը առաջնորդութեամբ, որ թուր շարժելով ոտանաւոր ներքողներ կ'արտասանէ, որուն յանգերգով մը կը պատասխանեն իր հետեւորդներու իսկ եթէ ննջեցեալը մանչ մըն է կամ աղջիկ, անոր փեսութեան եւ կամ հարսնութեան զգեստներն եւս ձողաբարձ նոյն իմբին առջեւէն կը տարուին Այս ամենը մեր ընթերցողաց ծանուցանելէ զկնի՝ գանձ հիմայ բուն մեր բնագանին վրայ խօսելու

Յրկաթուղւոյ գիծ մը կը միացնէ Պէրութը Լիբանանու հետ, որ կ'երկարի մինչեւ Մամըլիէն, իր կարճ միջոցին մէջ, հազիւ թէ 20 մղոն, ունի ամեն կերպ փոփոխ տեսարաններ, ծով, գետ, երկաթեայ եւ քարաշէն կամուրջներ եւ փապուղի Բայց մենք զանց ընելով երկաթուղին՝ ուղեցինք յաւէտ կառօք ճամբորդել, որպէս զի կարենանք ուզած տեղերնս կենայ եւ մեր խուղարկութիւններն կատարել: Աւ ըստ այսմ 1904 օգոստոս 27-ին ստորագրողս եւ միաբան ընկերս Յարգոց Հ. Նիկողայոս Պէօճէկեան սպասաւորով մը միասին ճամբայ ելանք Պէրութէն, եւ երկու ժամ կառօք քերելէ ետքը Միջերկրականի եզերքը՝ մեզ առաջին կայարանը եղաւ « Նահը-էլ-Քէլպ (1) » ուր տեսանք ճաշոխ: Մը վրայ երկու մարդակերպ քարձրաքանդակներ շուրջանակի, գրեւադեան, որոնք մթնոլորտին հակազդեցութենէն դրեթէ բոլորովին աղարտած են: Բայց եւ այնպէս ինչ որ ընդ աղօտ կ'երեւին, գլուխին պարթեական խոյր կը կրեն, ձեռքերին արքունական գաւազան, եւ երկայն նափորալ զգեստաւորեալ: Ասոնց քովը կայ հետեւեալ խորաքանդակ նուազոյն յիշատակարանը նոյնպէս ժայռի վրայ.

1860—1861
 Napoleon III
 Empereur des Français
 —
 Armée Française
 General de Beaufort d'Hautpoul
 Commandant en Chef
 —
 Colonel Osmont
 Chef d'état major general
 —
 General Ducrot
 Commandant l'Infanterie
 —

(1) Արաբերէն կը նշանակէ « Շան գետ »

3 ^{me} de Ligne	2 ^{me} Genie	1 ^{er} Hussards
13 ^{me} de Ligne	1 ^{er} d'Artillerie	1 ^{er} Chasseurs d'Afrique
16 ^{me} Bat ^{on} Chasseurs	10 ^{me} d'Artillerie	3 ^{me} »
1 ^{er} Zouaves	Services administratifs	2 ^{me} Spahis

Այս յիշատակարանը օրինակելէն ետքը՝ նորէն շարունակեցինք մեր ճամբան, եւ կէս ժամէն ձիւնիւն անցնելով՝ սկսանք տեսնալ ձախ կողմէն աւազուտ ծովեզերք մը, եւ աջ կողմէն կանանչեղինաց պարտէզներ, նարինջենւոյ եւ լիմոնիի անտառիկներ, որոնց ետեւէն կը բարձրանայ լեռանց գօտի մը, Հազիւ թէ անցանք Հարէթ-Սահըր եւ Սէհիլ-Ալմա գիւղերը, տեսանք Պաքուշի կուսաստանը եւ Բրէյմայ (1) վանքը, երբեմն հայ Անտոնեան Միաբանութեան, որ գեղեցիկ անսխաւթ կ'երեւար երկու օնպահեւ լեռանց մէջ տեղէն, Այս ամենը հեռուէն դիտելով հասանք ի ձիւրը (կամուրջ) Մամուրլիէն (2) Մովսիսեայ գիւղը, որ իր անունը առած է յետագայ հին կամուրջէն հեղեղատի մը վրայ կանգնուած, զոր լուսանկարել վուրթացիքը, Այս կամուրջին վայրավատին վիճակը առիթ տուած է տեղւոյն թաղապետութեան Վասսա բաշային կառավարչութեան աստին՝ քովը ուրիշ կամուրջ մ'եւ շինելու, որուն վրայ հետեւեալ յիշատակարանը կը կարդանք.

Sous l'auguste règne
De S. M. I. le Sultan
Abdul-Hamid Kan
le Victorieux
cette route et ce pont
ont été construits par
S. E. Wassa Pacha
Gouverneur G. du Liban
le 16 Mars 1888.

Ասոր հակընդդէմ կողմը նոյնին արաբերէնն եւս կայ.

Յիշատակարան մ'ալ հին կամուրջին վրայ փնտոցելինք, բայց ի դուր, սակայն շինուածքէն կ'երեւայ որ հին Հոռմայեցւոց մեծագործութեան մէկ մնացորդն ըլլայ, որուն վրայէն կը տեսնուի Զուէյնիւրու

(1) Բրէյմ արաբերէն կը նշանակէ « Այգեստան »

(2) Կ'երեւի թէ արաբերէն « մուամէլաթը թէնի » բառին ազաւաղեալն է, որ կը նշանակէ «կրկին գործառնութիւն» ըստ այնմ որ կրկին ճամբաները միացնելու կը ծառայէ և ձեռք յարգահա հեղեղը անցնելու:

գիշերօթիկ դպրոցը, հայ Անտոնեան Միաբանութեան Պէյթիաշպօյի հո-
յակապ վանքը Ղազիր (1) գիւղաքաղաքին շատ մօտ, եւ ուրիշ աստ եւ անդ
ցրուեալ անականեր ազարականերու զովոզաց:

Յորեկ էր երբ մեր խնդարկութիւնը աւարտեցաւ. ուստի համարտ
նաչով մը կազդուրուելէ յետոյ՝ մեկնեցանք եւ ժամէ մը հասանք ի ձիւրը
Իպրահիմ (կոմուրջ Աբրահամու) գետակի մը վրայ կառուցուած, ուր է
ժողովրդեան զբօսավայր. Ասի թէ եւ վերոյիշեալ կամուրջին չափ հնու-
թիւն չունի, ինչպէս նաեւ յիշատակարան, հանդերձ այսու զայն եւս
յուսանկարեցինք, եւ անմիջապէս ճամբոյ ելանք դէպ ի ձիւղէյ (2)
ուր հասանք 3 քառորդ ժամէն, եւ այցելեցինք Հավաճա Ապտիւլ-Ուս-
խըտի (3) կալուածին մէջ գտնուած հնութիւնները, կենայարձաններու բն-
կորներ, խոյակներ, խարիսխներ եւ սիւնի կտորներ, որոնց միոյն վրայ տե-
սանք համառօտ գրութիւն մը, որ թէ եւ անընթեռնիչ էր, սակայն երեւցած
տառերը լատինական էին Այս ամենը խլած էր վոքք պիղուսէ մը, ու
րուն մէջ կը տեսնուէին քնդերկրեայ լշէնքերու հետքեր, զորս երեւան
հանելը վերոյիշեալ Հավաճան իր զրամական կարողութիւնէն վեր ըլլալը
եւ հետեւապէս սոյն երկիրը ամբողջովին ծախելու միտքն մեզ յայտնե-
լէ զկնի՝ մեկնեցաւ. Թողունք որ երթայ նա իր տունը, եւ մենք շա-
քունակնք մեր ճամբան դէպ ի Պաթրուն (4), ուր հասանք երկու ժամ
ետքը եւ հոն գիշերեցինք:

Մինչեւ հոս կառքով եւ ծովեզրեայ էր մեր ճանապարհորդութիւնը,
բայց տակէ ետքը լեռնային եւ ձիւղ է. վասն զի կառուղին կը շեղի
այլ եւս մեր նպատակէն. Ուստի կէս գիշերէն ժամ մ'ետքը պայծառ
լուսինով մը ճամբայ ելանք, եւ յաջորդ օրը Պէյթիար, Այն-Սինաիէն
եւ Ատիգ գիւղերուն եւ Հասրունի մէջէն անցնելով՝ իրիկուան դէմ հա-
սանք Նոր Ս. Եղիսէի վանքը, սւր աեղի Մարոնի Անտոնեան կրօնաւոր-
ները սիրալիր ասպնջականութիւն մը տուին մեզի նոյն գիշերը. Յա-
ջորդ առաւօտ քահանայի մը առաջնորդութեամբ գացինք հաղիւ թէ կէս
ժամ մը հետոս հին Ս. Եղիսէի (5) վանքը, զոր աւեր վիճակի մէջ գտանք:

(1) Աբարեհէն կը նշանակէ « Զբարբի »:

(2) Հին տեղանք Բիբլոս:

(3) Աբարեհէն կը նշանակէ « Ծառայ Միոյն (Աստուծոյ) »:

(4) Հին տեղանք « Բեդէրոս »:

(5) Այս վանքը 1613 ին կարմեղեան ըսկոտն կրօնաւորները կառուցեցին իբրեւ հիւ-
րանոց Արեւելեան Տրապիսէն ուն կողմերը օգափոխութեան եկող եւրոպական հիւպատա-
սաց հոգեւոր պիտոյքը հոգալու համար: Սակայն 1701ին Բերիացի Մարոնի Անտոնեան
կրօնաւորներուն տուեր են փոխանակելով զայն Մար (սուրբ) Սարգիս ժայռերուն հետ,
ուր ետքը կանգնուած է վերոյիշեալ կարմեղեանց աշտման հիւրանոցը:

Հասրունն եւ Ռըչարրի գիւղաքաղաքները կը բաժնէ մէկմէկէ տհաւ գին ձոր (1) մը. զոր կ'ուռադանէ Ատիշա գետակը, որուն ալը Լիրանա նու մայրերուն անտառիկին շատ մօտ ըլլալուն՝ կարելի է որ անոր ընդ երկրիս հոռանքն ալ անցնի նոյն անտառիկին տակէն, որով ուռնայած ըլլայ այն ուղասիւխ նման։ Ահա նոյն իսկ այն ձորին հիւսիսային կողմն է յիշեալ կրկնայարկ հին Ա. Նդիսէի վանքը, զետեղեալ քարաժայռի մը խոռոչին մէջ։ Երկրորդ յարկը ներառուածով մը երկուքի բաժնուած է, որուն հետեւի սենեակներուն մէջ տեսանք այնպիսի խցիկներ, որոնց զուռներուն հակընդդէմ պատը եւ ձեղունը ժայռէ ձեւացած են, ի ներքուստ թոյլէն, իսկ արտաքուստ կարծես թէ ժայռին երեսը շէնքին ճակատին գէպ ի վեր շարունակութիւնն է, որ անցորդին սոսկալի առջ տարան մը կը ներկայացնէ։ Այժմ անհնակ է, վասն զի կրօնաւորները ձորին դիմացի կողմը, ինչպէս վերը յիշատակեցինք, բլրակի մը վրայ ա նոր Ա. Նդիսէ ա անուամբ ուրիշ վանք մը շինելու եւ 20 տարիէ ի վեր հոն փոխադրուած են. նախկինն ալ այժմ իբրեւ շերամաստուն կը գործածեն։

Ռըչարրի մօտ կարմեղեան Բոկոսն կրօնաւորները ունին մատուռ մը ամբողջովին ժայռի մէջ փորուած, որ տեղւոյն անուանով Մար (սուրբ) Մարգիսի նուիրուած է, եւ անոր կից համանուն փոքրիկ հիւրանոց մը, որ յատուկ հրաւիրմամբ մեր ճանապարհորդութեան երրորդ օրեւանը եղան, ուսկից ժամ մը միայն կը մնայ Լիրանանու մայրերուն, անոնց հովանոյն ներքեւ ճաշելու բաղնի ունեցանք յաջորդ օրը։ Անհաւատալի երեւնայ քուցէ ընթերցողին, եթէ ըսենք, որ մեր տեսած մայրի մը բու նին հաստութիւնը 15 մէթր էր, բայց մեզի համար իրականութիւն է, վասն զի անձամբ չափեցինք զայն։

Այս հսկայ մայրիները կը ձեւացնեն, ինչպէս ըսինք, փոքրիկ անտառ մը որմով չըջափակեալ, որ կը բովանդակէ կսկիկ մատուռ մը նուիրեալ Գրիստոսի Այլակերպութեան, վրաններէ կազմեալ օթեւան եւ ճաշարան, ուր նաեւ մատնաւոր ընտանիքներ օգափոխութեան կու գան նոյնպէս վրաններով։ Պատիւ արգելեալ է այցելուաց ծառերուն վրայ անուն փորագրել, հետեւապէս մատրանապետ քահանային քով յատուկ տեսարակ մը բացուած է, որուն մէջ ուղողը կ'արձանագրէ իր անունը։ Այս դարաւոր անտառը Լամարթինի պէս նշանաւոր այցելուներ ունեցած է, որոնց անունները ծառերուն վրայ խորագրուած տեսանք։ Բայց ամի-

¹ (1) Ասի « Սուրբ Զոր » կը հռչակէ Լիրանանու մայրերուն մօտ ըլլալուն եւ իր մէջ քանի մը վանքեր եւ Մարոնի Պատրիարքաց հին Ամուր պարունակելուն համար։

նէն հիանալին այն է որ՝ ընդարձակ եւ աւազուտ երկրի մը վրայ՝ ուր բուսականութեան հետքն անգամ չտեսնուիր, կը վերընձիւզին այս բազմադարեան, հաստաբուն եւ սոսկավիթեաբ մայրենեբը:

Հ. ԻՍԱՀԱԿ Վ. ՍՐԱՊԵԱՆ

Սիւրբան Անտոնեան

Կ. Պօլիս

ՆԵՐՍԷՍ ԱՇՏԱՐԱԿԵՑԻ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐԸ

Գ.

Ներսէս Մառայ Քրիստոսի եւ անհասանելի Կամօքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց Մայրաքոյն Պատրիարք Համազգական Նախամեծար Աթոռոյ արարատեան մայր եկեղեցւոյ սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի Արքոյ առաջաւորաց ազգական գործավարաց պատուելի միաբանութեան հայոց բնակելոց ի թարվէջ քաղաքի ինքնայայտ է՝ թէ տեղական կառավարութիւն եւ այլ ամենայն հարկաւոր հանդամանք տեղւոյն գոչով անձանօթ որոց եւ իցէ նորակ անձանք մեծաց եւ փոքունց յառաջ քան զտեղեկանայն կատարելապէս ամենայն որպիսութեանց տեղական քաղաքական կառավարութեանց որպէս տղիտաց, այնպէս եւ յոյժ գիտնոց իսկ դժուարանառն ընդ ամենայն տեղիս անսխալ կառավարութիւնք, յաղագս որոյ ըստ որումն առաքեալն ի մէջ վասն առաջնորդութեանց Աստուծով միշտ խնամեալ համբաւոր վիճակի սրբոց լուսաւորչացն մերոց Թաղգէոսի եւ Բարդուղիմէոսի առաքելոցն, սրբազան Սահակ եպիսկոպոսն Սաղունեան գտանի անձանօթ ամենայն որպիսութեանցն այդոցիկ կողմանց եւ որ հարկաւորագոյնն է վարուց եւ բարուց եւ եղանակի կառավարութեանց իշխանաւորաց եւ հասարակութեան, առանց որոց քաջ ծանօթութեանց ծանրանալ ունին նորուն սրբազնութեան առաջնորդական պարտաւորութեանց նորա յանձն եղեալ ազգագոգուս եւ եկեղեցագոգուս կառավարութիւնք, Ոյր աղագաւ յառաջարեմք արգոյ առաջաւորաց ի հասարակութեան հայոց Թարւիզու